

تاب آوری در برابر زلزله

و برنامه ریزی مدیریت بحران و تجربیات ژاپن

مؤسسه آموزش عالی علمی - کاربردی هلال ایران

شابک: ۸-۰۶-۲۷۸۰-۹۶۴-۹۷۸

ISBN: 978-964-2780-06-8

نام کتاب: تاب‌آوری در برابر زلزله و برنامه‌ریزی مدیریت بحران و تجربیات ژاپن

مؤلف: دکتر وحید حسینی جناب، دکتر احمدرضا جلالی، مهندس میرداود سیدی، مهندس مرتضی جعفری

ناشر: مؤسسه آموزش عالی علمی کاربردی هلال ایران (وابسته به جمعیت هلال احمر)

شمارگان: ۳۰۰۰

تاریخ و نوبت چاپ: اول- آذر ۹۲

صفحه آرایشی: سه‌گانه زینتی علوی

طراحی روی جلد: بهاره الیاسی

چاپخانه: نیما

بهاء: ۱۰۰/۰۰۰ ریال

سرشناسه: حسینی جناب، وحید، ۱۳۴۶-

عنوان و نام پدیدآور: تاب‌آوری در برابر زلزله: برنامه‌ریزی مدیریت بحران و تجربیات ژاپن / تألیف وحید حسینی جناب، با همکاری احمدرضا جلالی، میرداود سیدی، مرتضی جعفری.

مشخصات نشر: تهران: مؤسسه آموزش عالی علمی - کاربردی هلال ایران، ۱۳۹۲.

مشخصات ظاهری: ۱۶۵ ص: مصور، جدول، نمودار.

شابک: ۸-۰۶-۲۷۸۰-۹۶۴-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه: ص. ۱۶۵.

موضوع: مدیریت بحران

موضوع: مدیریت بحران - اثر زلزله

موضوع: مدیریت بحران - ژاپن

موضوع: زلزله - پیش‌بینی‌های ایمنی

شناسه افزوده: جلالی، احمدرضا، ۱۳۵۰-

شناسه افزوده: سیدی، میرداود، ۱۳۵۶-

شناسه افزوده: جعفری، مرتضی، ۱۳۵۴-

شناسه افزوده: مؤسسه آموزش عالی علمی - کاربردی هلال ایران

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۹۲ ۲ ت / HD ۴۹

رده‌بندی دیویی: ۶۵۸ / ۴۰۵۶

شماره کتابشناسی ملی: ۳۱۳۶۹۴۱

کلیه حقوق اعم از چاپ، تکثیر و نسخه برداری برای ناشر محفوظ است.

(نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است)

نشانی: تهران، میدان فلسطین، خ ایتالیا، مؤسسه آموزش عالی علمی - کاربردی هلال ایران، شماره ۱

تلفن: ۶۰-۸۸۹۹۳۹۵۹ دورنگار: ۷-۸۸۹۵۴۰۰۷ کدپستی: ۱۴۱۶۴۴۴۹۹۳

وبسایت: www.helal-uast.ac.ir

پست الکترونیکی: info@helal-uast.ac.ir

فهرست

۷	پیشگفتار
۸	مقدمه
۹	فصل ۱: راهنمای برنامه عملیاتی تاب‌آوری در سانحه
۱۱	نظری اجمالی به این راهنما
۱۱	ضرورت نیاز به روش جامع
۱۳	تعاریف و اصطلاحات
۱۴	اصول اساسی تاب‌آوری
۱۷	چارچوب برنامه عملیاتی
۱۸	فرایند چند مرحله‌ای تاب‌آوری منطقه‌ای
۲۱	تهیه برنامه عملیاتی
۲۹	فصل ۲: آمادگی و برنامه‌ریزی مدیریت بحران
۳۱	آمادگی برای شرایط اضطراری
۴۲	آمادگی سازمانی در برابر بحرانها و تهدیدات
۴۳	آمادگی؛ که برای استانداردسازی برنامه‌ریزی و همکاری بین سازمانی است
۴۹	فصل ۳: اصول تهیه برنامه عملیاتی
۵۱	مقدمه
۵۱	اصول برنامه‌ریزی مدیریت بحران
۵۲	چرخه آمادگی
۵۲	انواع برنامه مدیریت بحران
۵۳	رویکردهای برنامه‌ریزی
۵۸	خصوصیات طرح مدیریت بحران
۵۹	زمینه‌های مدیریت مؤثر شرایط اضطراری
۶۱	فرآیند مدیریت شرایط اضطراری
۶۱	مراحل اصلی برنامه‌ریزی کنترل بحران
۶۲	معیارهای کارآیی عملیات پاسخ به بحران
۶۷	فصل ۴: مشارکت مردمی و آموزش
۶۹	نقش مشارکت مردمی
۷۰	عوامل مؤثر و ابعاد مشارکت مردمی

۷۳	روش های آموزش مدیریت سوانح
۸۷	خلاصه
۸۸	ارزشیابی کیفیت آموزش
۹۱	فصل ۵: برنامه ریزی ژاپن برای تاب آوری در برابر زلزله
۹۳	مقدمه
۹۳	ابعاد ساختاری مدیریت بلایا
۹۷	ساختار مدیریت بلایا در ژاپن (امور هماهنگی و مرجعیت فرماندهی)
۹۸	تاریخچه مدیریت بلایا در ژاپن (بعد از جنگ جهانی)
۱۰۰	الگوی ساختاری مدیریت بلایا در ژاپن (بر اساس نمودار سازمانی)
۱۰۱	سازماندهی شورای مرکزی مدیریت بلایا (ژاپن)
۱۰۲	ساختار طرح پایه مدیریت بلایا (برای انواع بلایا)
۱۰۳	چگونگی طرح و بازبینی طرح پایه مدیریت بلایا
۱۰۳	سایر موضوعات مدیریت بلایا در ژاپن
۱۱۱	عملیات مقابله با حادثه زلزله
۱۱۵	مدیریت بحران در بافت های تاریخی ژاپن
۱۱۶	همکاری های بین المللی ژاپن در امدادرسانی
۱۱۶	مرکز آسیایی کاهش بلایا (ADRC)
۱۱۶	در سهای مدیریت بحران زلزله بزرگ هانشین - آواجی (۱۹۹۵)
۱۴۳	پیوست: اقدامات همگانی کاهش اثرات و آمادگی در برابر زلزله
۱۶۵	منابع

پیش‌گفتار

انسان پس از قرن‌ها تلاش و چالش، تا حدی موفق شده است طبیعت را مهار کند. امروزه بشر بر اعماق زمین و آسمان دست یافته است، ولی زندان رفتارهای خویشتن، اسارتی است که بدان دچار شده است. آینده‌نگری و برنامه‌ریزی، سازوکاری است که به او یاری می‌رساند تا از این بند رهایی یابد. انسان برای رهایی از غرق شدن در ورطه بغرنجی‌های اجتماعی دست به کار شده است تا تحولات آینده را به شکلی منطقی در پایش خود درآورد. او می‌کوشد تا توانایی ذهنی و عملی کافی زندگی کند، نه اینکه مقهور دگرگونی‌ها باشد و تابع شمار «هرچه پیش آید، خوش آید»!

لذا برنامه‌ریزی برای تاب‌آوری در بحران جزء مهمی از آینده‌نگری جوامع و سازمان‌ها شده است؛ به نحوی که هرچه دایره شمول سوانح بشر باشد، لزوم پرداختن به مدیریت بحران اثربخش و راهکارهای ارتقای تاب‌آوری جامعه‌محور حیاتی‌تر خواهد بود.

با وجود ارائه مقالات پراکنده توسط محققان و صاحب‌نظران در مورد جنبه‌های مختلف تاب‌آوری و برنامه‌ریزی برای مدیریت بحران، تا کنون منبعی جامع و یکپارچه که بتواند جوابگوی نیازها و سئوالات گوناگون در این زمینه باشد، وجود نداشته است. لذا می‌توان گفت کتاب حاضر تنها منبع در این زمینه به زبان فارسی محسوب می‌شود که در اختیار دانشجویان، کارشناسان و مدیران بحران کشور قرار می‌گیرد.

مقدمه

شناخت اجزای تاب‌آوری در بحران از مباحثی است که به دلیل اهمیت آن، جایگاه ویژه‌ای در برنامه‌های جامع و آینده‌نگر مدیریت بحران کشورها پیدا کرده است. این امر سبب شده است که برخی این مفهوم را جایگزین مدیریت بحران نمایند که البته مفاهیم تا حدی تکمیل‌کننده یکدیگر هستند. در واقع، می‌توان گفت که ارایه راه‌حل‌های موفقیت‌آمیز برای تاب‌آوری در بحران، متکی بر ظرفیت جامعه در زمینه پیشگیری و کاهش اثرات، آمادگی، مقابله و بازایی در بحران‌ها است.

تفاوت‌های موجود در جوامع گوناگون، آسیب‌پذیری در برابر بحران‌ها را به اشکال مختلف بروز می‌دهد؛ اما می‌توان اذعان داشت که بهترین دفاع در برابر وقوع آنها، ارتقای سطح آگاهی افراد جامعه از فعالیت‌های کاهش خطرپذیری و بازگرداندن جامعه به حالت عادی پس از بروز بحران است. این اقدامات اغلب پرهزینه و تخصصی به نظر می‌رسند، لذا برای درک بهتر آن باید دولت و جوامع محلی با مفهوم و قابلیت مدیریت خطرپذیری و بحران و تاب‌آوری آشنا شوند که جز با آموزش و ظرفیت‌سازی امکان‌پذیر نمی‌باشد.

آگاهی از حوزه عمل و تأثیر تاب‌آوری و برنامه‌ریزی برای بحران، تا حد زیادی جوامع را در این زمینه توانمند می‌سازد و بحث در مورد تاب‌آوری، کمک می‌کند تا زبان و درک مشترک ایجاد شود. در این کتاب، به طور کلی به اصول و اجزای تاب‌آوری در برابر زلزله، برنامه‌ریزی مدیریت بحران و تجربیات ژاپن در این زمینه پرداخته شده است و پیشنهادها و توصیه‌های کاربردی به مدیران و کارشناسان سازمان‌ها و نهادهای مسئول ارائه شده است که در انجام طرح‌های جامع مدیریت ریسک و بحران در آینده و ظرفیت‌سازی ملی مفید خواهد بود.

برای ورود به این مقوله، فصل اول به تشریح راهنمای برنامه عملیاتی تاب‌آوری در سانحه پرداخته است. سپس در فصل دوم بحث آمادگی و برنامه‌ریزی مدیریت بحران مطرح شده که تا حد زیادی پاسخگوی ابهامات در این زمینه است. در فصل سوم، اصول تهیه برنامه عملیاتی خواننده را به طور عمیق‌تری با این مفاهیم کاربردی آشنا می‌سازد و در ادامه فصل چهارم با بهره‌گیری از مطالب فصول قبل، خواننده را با مفاهیم و روشهای مشارکت مردمی و آموزش و کاربرد آنها در مدیریت سوانح آشنا می‌سازد. فصل پنجم برنامه‌ریزی ژاپن برای تاب‌آوری در زلزله را تشریح می‌کند که می‌تواند در اقدامات علمی و عملی سازمانها به کار گرفته شود. در پایان، پیوست کتاب مبحث اقدامات همگانی کاهش اثرات و آمادگی در برابر زلزله را بیان می‌دارد که برای همگان مفید است.